

Kurumsal Yönetim ve Finansal Raporlamanın Güvenirliliği

Mustafa ARI
Öğr. Gör. Dr., Bilecik Üniversitesi
Gölpazarı M.Y.O.
mustafa_ari@yahoo.com

I. Giriş

Şirketler devamlılıklarını sürdürebilmek, faaliyetlerini yürütebilmek için yeterli sermayeye sahip olmak zorundadırlar. Günümüzde gerekli kaynakların temin edilme imkanları uluslararası boyutlarda ortaya çıkmıştır. Yatırımcılar ellerindeki fonları şirketlere yatırmadan önce şirket hakkında doğru, dürüst ve güvenilir bilgiler talep ederler. Şirketler kendileri hakkında bilgileri finansal raporlama ile kamuoyuna açıklarlar. Yatırımcıların finansal raporlama araçlarına olan güvenleri kazanıldığı zaman, daha düşük maliyetli ve istenilen tutarda kaynak temin edilebilecektir. Finansal raporlama araçları ilgili şirket hakkında sağlam, doğru, kanıtlanabilir, tarafsız bilgileri yansıtmaları gerekir.

Bir şirkette riski alan “elini taşın altına koyanlar” şirketin asıl sahibi olan ortaklardır. Ortakların tamamının bir araya gelerek şirketi yönetmeleri günümüz şirket yapısını itibarıyla mümkün olmayacak kadar zordur. Sahiplik ile yöneticilik birbirinden ayrılmalarıyla birlikte bazı sorunlar ortaya çıkmıştır. Şirketin asıl sahipleri, şirketin kontrolünü üçüncü kişiler olan profesyonel yöneticilere teslim ettikleri için; şirketin asıl sahiplerinin çıkarları doğrultusunda yönetilmeyip, şirket yöneticilerinin özel çıkarları doğrultusunda yönetilmeye başlanması “asıl-vekil çıkar çatışması” problemini ortaya çıkarmıştır. Günümüz iş ortamı ve şirket yapısını gereği, şirket yönetiminde görev almayan ortakların şirket hakkında bilgi almak için kullandıkları temel bilgi kaynağı finansal tablolarıdır. Kendi çıkarlarını ön plana almış olan şirket yöneticileri finansal tabloları bazı kısıtlılıklar dahilinde istedikleri gibi manipüle edebilmektedirler. Son finansal raporlama skandalları bunu açıkça ortaya koymuştur. 1990’lı yıllar ve sonrasında ortaya çıkan finansal raporlama skandalları ile birlikte uluslararası düzeyde finansal raporlamaya olan kamuoyu güveni erozyona uğramıştır. Dolayısıyla finansal raporlamanın temel unsurunu oluşturan finansal tablolarda yer alan bilgilerin gerçekleri yansıtmaması durumu ortaya çıkmaktadır. Finansal tablolar şirketin gerçek durumunu yansıtan “gerçek aynalar” olması gerekirken, kontrolü elinde bulunduran şirket yöneticilerinin istediği şeyleri yansıtan “sihirli aynalar” olarak algılanmaya başlanmıştır. Finansal tabloların “yöneticilerin sihirli aynaları” olarak algılanmaya başlanması ile birlikte; finansal raporlama güven kaybına uğramıştır. Sorun, finansal raporlamanın güven kaybetmesi, sorunun çözümü; etkin kurumsal yönetim yapısının oluşturularak işlerlik kazandırılması olarak görülmektedir.

Kurumsal yönetim; iç kontrol yapısının yeterlilik ve etkinliğini sağlamak; bağımsız denetim fonksiyonlarının etkinliğini ve güvenilirliğini desteklemek; finansal raporların kullanılabilirliği, kalitesi, şeffaflığı ve güvenilirliğini arttırmak gibi fonksiyonları yerine getirerek (Rezaee, 2005: 290) finansal

raporlamanın güvenilirliğini arttırmaktadır.

Bu çalışmada, kurumsal yönetim (KY) yapısı ile finansal raporlamanın güvenilirliği ilişkisi kurulmuştur. 2. bölümde finansal raporlamaya olan güvenin sarsılmasına neden olan muhasebe skandalları kısaca ele alınmıştır. Finansal raporlamaya olan güven kaybının temel nedeni KY başarısızlıkları olarak görüldüğü için, 3. KY ile ilgili literatür detaylı bir şekilde incelenmiştir. Bu bölümde KY'in temel dayanakları, ilkeleri, KY ile ilgili yaklaşım farklılıkları incelenmiştir. 4. bölümde; güvenilir finansal raporlamanın oluşturulmasında, KY yapılarının, KY mekanizmalarının ve KY fonksiyonlarının rolü ele alınmıştır. Finansal raporlamanın güvenilir olarak algılanma düzeyinin artırılabilmesi için KY mekanizmalarının nasıl kullanılacağı literatür incelemesi ile ortaya konmaya çalışılmıştır. Özellikle Enron ve WorldCom gibi muhasebe skandallarından sonra, finansal raporlamaya olan güvenin yeniden inşa edilebilmesi için 2002 yılında A.B.D. de kabul edilen Sarbanes-Oxley Yasası; kurumsal yönetim ile ilgili kapsamlı düzenlemeleri içerdiği için 5. bölümde incelenmiştir.

2. Finansal Raporlamayla İlgili Dünya Çapında Meydana Gelen Bazı Gelişmeler

1990'lı yıllarda A.B.D.'de bağımsız denetçiler ve muhasebe şirketlerine karşı açılan yolsuzluk davalarının sayısında hızlı bir artış olması ve bu şirketlerin büyük ölçüde zarara uğramalarının ardından, AICPA, Jenkins Committee olarak adlandırılan özel bir finansal raporlama komitesi oluşturmuş ve bu komite tarafından 1994 yılında bir rapor yayınlanmıştır. Burada, finansal raporlamayı geliştirmek için, finansal bilgi kullanıcılarının ihtiyaç duyduğu bilgilerin ve sunulma zamanının ne olması gerektiğini belirten standartların belirlenmesi önerilmiştir (Fraser ve Ormiston, 1998: 13–14).

Mitton (2002) 1997–1998 Doğu Asya krizinin önemli nedenlerinden bir tanesinin zayıf kurumsal yönetim olduğunu belirtmektedir. Johnson vd. (2000) zayıf kurumsal yönetim uygulamaları olan ülkelerde yatırımların getiri beklentisi düştüğü zaman, şirket üst yöneticileri tarafından mülksüzleştirilmenin (hortumlamanın) arttığını, bunun sonucunda yatırımcıların güven şokuna maruz kalmaları sömürüyü arttırarak az sermaye girişi çok sermaye çıkışına neden olduğunu belirtmişlerdir (Kula, 2006: 88). Sonuç olarak yetersiz kurumsal yönetim uygulamaları finansal krizlerin hızını ve derinliğini arttırarak, yatırımcıların şirketler hakkındaki güvenilirlik algılamasını olumsuz yönde etkilemektedir.

1997–1998 yıllarında Asya ülkelerinde, 2000–2002 yıllarında WorldCom, Enron, ve Arthur Andersen gibi büyük Amerikan şirketlerinde yaşanan finansal raporlama skandalları yatırımcıların sermaye piyasalarına olan güvenlerinin sarsılmasına neden olmuştur. Yaşanan bu finansal skandalları temel nedeni olarak kurumsal yönetimdeki başarısızlıklar gösterilmektedir (Tuzcu, 2003: 1). Kurumsal yönetim, finansal raporlamaya güven kazandıran en önemli unsurlardan biri olarak görüldüğü için, güvenin yeniden kazanılabilmesi için kurumsal yönetim ilkelerine uygun olarak finansal raporlama yapılmalıdır. Etkin bir kurumsal yönetim sistemi kurularak, yatırım yapmak isteyen kişi ve kurumların hakları azami ölçüde korunmalıdır. Bu açıdan, finansal raporlama ile ilgili dünya çapında ortaya çıkan skandallardan sonra, uluslararası düzeyde konuyla ilgili kurumların dikkatleri

kurumsal yönetim üzerinde yoğunlaşmış ve bu konuyla ilgili birçok ülkede yeni düzenlemeler yapılmıştır. A.B.D.'de 2002 yılında yürürlüğe giren Sarbanes-Oxley Yasası kurumsal yönetimle ilgili düzenlemelerin başında gelmektedir.

3. Kurumsal Yönetim

Kurumsal yönetim (corporate governance) (KY) kavramı “şirket içi politik yapı ve fonksiyonuna” vurgu yapmak açısından ilk kez 1960 yılında Richard Ells tarafından kullanılmıştır. Politika da yönetilenlere söz hakkı oy kullanma ile sağlanırken, şirketlerde, yatırımcılara kontrol haklarını kullanarak yöneticiler tarafından sömürülmesinin önlenmesi hakkı KY ile sağlanmaktadır (Kula, 2006: 20–21). KY, şirkete kaynak sağlayan yatırımcılara şirketi yöneten profesyonel yöneticiler üzerinde, kontrol gücü vermektedir.

Shleifer ve Vishny (1997) KY’i, şirketlere kaynak temin edenlerin, yatırımları üzerinden getiri elde etmelerini teminat altına alan yöntemler olarak tanımlamışlardır. Konuyla ilgili geniş bir perspektiften bakacak olursak, Gillan ve Starks (1998) KY’i, bir ekonomideki faaliyetleri kontrol eden faktörler, kurallar ve yasalardan oluşan sistem olarak tanımlamaktadır (Gillan, 2006: 382). Tuzcu KY’i, “şirketlerin kendi sorumluluklarının bilincinde olarak şirketin devamlılığını sağlayacak, ortakların elde ettiği değerlere karşı şirketin değerini arttıracak ve bunu yaparken de ilişkide olduğu kurum ve kişilerle olan ilişkilerini etik değerlere uygun prensipler çerçevesinde yürütebilecek bir yapıdır” şeklinde tanımlamıştır (Tuzcu, 2003: 23). KY, şirket paydaşlarının çıkarlarının optimizasyonunu (uyumlaştırılmasını) sağlayan yapı olarak tanımlanabilir.

3.1. Kurumsal Yönetimin Temel Dayanaklarını Ortaya Çıkaran Gelişmeler

Ekonomik krizler ve büyük şirket skandalları ortaya çıktığı dönemlerde KY’in anlayışına daha fazla önem verildiği görülmektedir. Bilinen ilk yönetim hatası olarak tarihe geçen ve 1700’lerde yaşanan “South Sea Bubble”, İngiltere’de yeni yasa ve düzenlemelerin temelini oluşturmuştur. ABD KY iş dünyasına güven unsurunu getirmek amacıyla ilk kez 1929 krizi sonrasında gündeme gelmiştir (Uyar, 2004a: 155–156). Bireysel ve kurumsal yatırımcılar, hissedarlar, yöneticiler, finansal piyasalar ile finansla ilgili kişi ve kurumların gündemlerinin ilk sırasını 1990’lı yıllarda almış olan KY, her geçen gün önemini arttırmaktadır (Gürbüz ve Ergüncan, 2004: 5). Enron ve WorldCom gibi finansal raporlama skandalları sonrasında A.B.D. de kurumsal yönetim ile ilgili atılan en önemli adım 2002 yılında Sarbanes-Oxley Yasası’nın yürürlüğe girmesidir (Bhat vd., 2006: 716). Bu gelişmelere paralel olarak Almanya’da KY ilkeleri uygulanması yasal zorunluluk haline gelmiş, Japonya’da şirketler hukuku gözden geçirilerek KY anlamında yeniden düzenlenmiş, Rusya’da ise KY ilkeleri belirlenerek kamuya sunulmuştur. Benzer şekilde; Singapur, Hong Kong, Güney Kore gibi ülkelerde de KY ile ilgili yeni düzenlemeler yapılmıştır (Uyar, 2004a: 155–156). Dünyadaki bu gelişmelere paralel olarak Türkiye’de de KY ile ilgili düzenlemeler ve uygulama zorunlulukları getirilmiştir.

Berle ve Means tarafından açıklanan, şirketlerde yöneticilik ve sahipliğin birbirinden ayrılması ile ortaya çıkan “asıl vekil çatışması”, KY’in çözüm bulmaya çalıştığı en temel sorunun kökenini oluşturmaktadır. Bununla birlikte, aile şirketlerinde KY’in sorunu; dış yatırımcı yokluğunda yalnızca

“kuvvetli yönetici ortaklar”, yoğunlaşmış ortaklı şirketlerde ise sorun, “güçlü blok hissedarlar” ile “zayıf azınlık hissedarlar” arasındadır (Kula, 2006: 17–19). Laporta ve diğerleri (1999) ile Shleifer ve Vishny (1994)’ e göre; yatırımcı haklarının yasalarla güçlü bir şekilde korunduğu ortamlarda; yatırımcıların risk çeşitlendirmesinden vazgeçerek “yoğunlaşmış yatırım” yapmaları için akılcı bir neden kalmadığı düşünüldüğünden; bu durum, “yayılmış mülkiyet”in ortaya çıkmasına neden olabilir. Yatırımcılar servetlerinin sadece küçük bir kısmını şirkette tutukları için denetim maliyetleri oransal olarak yüksek duruma gelmekte, yayılmış ortaklı şirketlerde yöneticilerin gücü artmaktadır (Gürbüz ve Ergincan, 2004: 11–12).

KY anlayışına her geçen gün önem verilmesinin en başta gelen nedenleri; uluslararası sermaye hareketlerinin, hisse senedi sahipliğinin ve sermaye piyasaları arasındaki rekabetin artması şeklinde açıklanabilir (Demirbaş ve Uyar, 2006: 36). Günümüzde şirketlerin devamlılığının sağlanmasının en önemli koşullarından bir tanesi de şirketin KY yapısının oluşturulması gerekmektedir (Başaran, 2003: 16). Shleifer ve Vishny (1994), gelişmiş ülkelerin yasal düzenlemelerinin çoğu KY uygulamalarını içermesi ve yatırımcı haklarını büyük ölçüde koruyabilmesi nedeniyle, gelişmekte olan piyasalarda KY’in şirket performansı üzerine etkisi, gelişmiş ülkelere oranla daha güçlü olacağını belirtmektedirler (Gürbüz ve Ergincan, 2004:9). İşletmelerin başarısı için çalışanları arasında oluşturulması gerekli olan “amaç birliği”, Etkin KY’in sağlanması ile, diğer menfaat sahiplerini de kapsayacak şekilde genişletilerek (TKYD ve Deloitte, 2007:6), işletme çalışanları ile diğer menfaat sahiplerinin çıkar çatışmaları ortadan kaldırılabilecektir.

3.2. Kurumsal Yönetim İlkeleri

Herhangi bir şirketin hisse senetlerini satın almadan önce ya da kredi kararı vermeden önce, ilgili şirketlerin KY uygulamaları ve kalitesi incelenmektedir. McKinsey tarafından yapılan araştırma; uluslararası alanda yatırım yapmak isteyen yatırımcıların kararlarını etkileyen en önemli faktörün ilgili yerde uygulanan KY ilkeleri olduğunu ortaya koymuştur. Bu nedenle, uzun vadeli sermayeyi uygun şartlarda kendilerine çekmek isteyen şirketler ya da ülkeler; güvenilir ve genel kabul görmüş KY ile ilgili düzenlemeler yapmak zorundadırlar (Uyar, 2004a: 157–159). Gürbüz ve Ergincan (2004) tarafından, Türkiye’de kurumsal yönetim düzeyi hakkında fikir edinmek amacıyla İMKB-30 dahil şirketler üzerinde yapılan ampirik çalışma, halka açıklık oranı arttıkça daha ileri düzeyde kurumsal yönetim ilkeleri uygulamanın da arttığı, kurumsal yönetim ilkelerini daha ileri düzeyde uygulayan şirketlerin öz sermaye karlılığının da arttığı sonucuna ulaşılmıştır. (Gürbüz ve Ergincan, 2004:75). Başarılı KY uygulamalarının tüm dünya ülkelerinde yaygınlaştırılması, kıt olan dünya kaynaklarının etkin kullanımına katkı sağlayacaktır. Güvenilir finansal bilgi, bilgi kullanıcılarının finansal raporlamadan temel beklentisidir. Bilgiye güvenilirlik özelliği kazandırmanın yolu KY ilkelerinin benimsenerek uygulanmasıdır. Bu açıdan bakıldığında KY ilkelerine uyan şirketlerin üretmiş oldukları finansal bilgilerin güvenilir olarak algılanma olasılıklarının artacağı beklenmektedir. Bu ilkeler birçok ülke tarafından yasalarla desteklenerek uygulanma zorunlulukları da getirilmiştir.

Şeffaflık, hesap verebilirlik, sorumluluk ve adaletlilik temel KY ilkeleri olarak kabul edilmiştir (Demirbaş ve Uyar, 2006: 22). 2004 yılında yayınlanmış olan OECD’nin “KY İlkeleri; Etkin KY çerçevesinin belirlenmesi, hissedarların hakları ve temel sahiplik işlevleri, hissedarların adil muamele

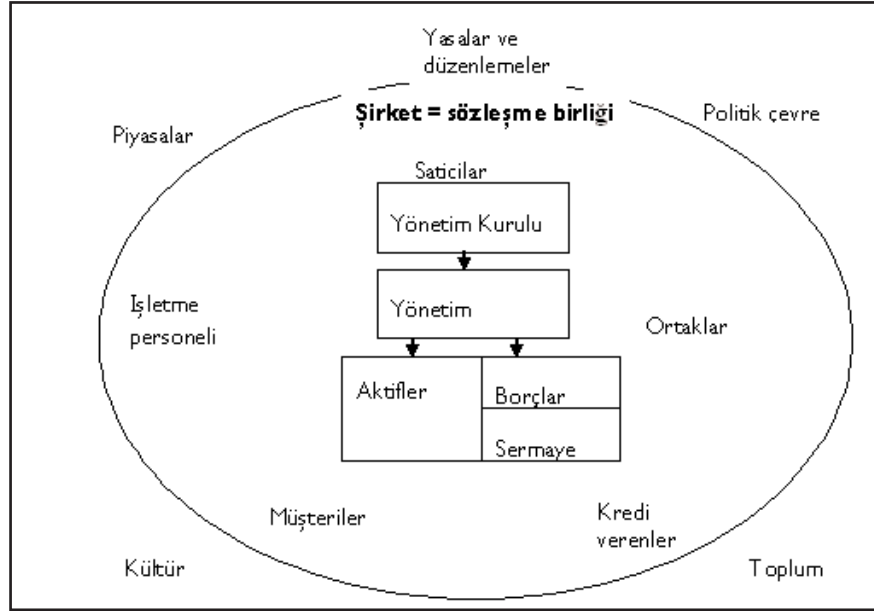
görmesi, KY'de paydaşların rolü, kamuya duyuru yapma ve şeffaflık ile yönetim kurulunun sorumlulukları olarak belirlenmiştir (OECD ve TKYD, 2005: 7). Bu ilkelere göre; işletme yönetim yapısı ile tüm şirket paydaşlarının hakları korunmalıdır. KY yapısı, ortakların haklarını yasalarda belirtildiği şekilde tanımlı şirket ve ortaklar arasındaki işbirliğini yönlendirmektedir (Çetiner ve Erol, 2007: 19). Azınlık ve yabancı hissedarlar da dahil olmak üzere bütün hissedarların eşit muamele görmesi güvence altında olmalıdır (Uyar, 2004a: 162). "Kamuya duyuru yapma ve şeffaflık" ilkesi gereği olarak; finansal tabloların ilgili şirketlerin mali yapıları ve performanslarını doğru şekilde yansıttığı konusunda yönetim kurulu ve hissedarlara objektif bir güvence verilebilmesi için; yıllık denetimin; bağımsız, yeterli ve uzman denetçiler tarafından yerine getirilmesi gerekliliği vardır (OECD ve TKYD, 2005: 18). Temmuz 2003 Tarihinde SPK tarafından yayımlanmış olan "Kurumsal Yönetim İlkeleri", gözden geçirilip güncellendikten sonra, Ocak 2005 Tarihinde tekrar yayınlanmıştır. Pay sahiplerinin hakları ve eşit işleme tabi olmaları, kamunun aydınlatılması ve şeffaflık, işletme ile paydaşlar arasındaki ilişkiler, yönetim kurulu ve komiteler olmak üzere dört bölümden oluşmaktadır (Demirbaş ve Uyar, 2006: 79). Mevcut TTK kurumsal yönetim ilkelerinin uygulanmasını engelleyici nitelikte olmamasına rağmen, yapılması gereken bazı düzenlemeler gerekli olabileceği için (Uyar, 2004a: 168) yeni TTK Taslağı hazırlanmıştır. TTK Taslağı, son zamanlarda dünya çapında ortaya çıkan muhasebe skandalları sonucunda, işletme yönetimleri tarafından hazırlanmış olan ve bağımsız denetimden geçmiş olan mali tablolara olan güvenin azalması nedeniyle, mali tablolara olan güvenin yeniden kazanılması için özellikle ABD'de yapılan düzenlemelerle paralel olarak bazı yenilikler getirmektedir.

Asya finansal krizi ve son dönemlerde yaşanan finansal krizlerin ortaya çıkmasına neden olan ya da ortaya çıkmasına önemli katkı sağlayan faktörlerden birinin de; şeffaflık ilkesinin tam olarak uygulanmaması gösterilmektedir (Tuzcu, 2003: 26). KY ilkelerinin etkin bir şekilde uygulanabilmesi için; şirket örgüt yapısı içindeki kurumsal değerler ile stratejik amaçların oluşturulması; yetki ve sorumlulukların tanımlanması ve uygulanması; üst düzey yönetim takımı tarafından uygun gözetimin yapılması; KY'in şeffaf olarak uygulanması; etkin KY'in önünü açacak koşulların oluşturulması; gözetim ve denetim otoritesinin rolünün kavranması gereklidir (Aksoy, 2004: 23). Aslında KY ilkelerinin ağırlık noktasını şirket paydaşlarının şirketle ilgili haklarının korunması oluşturmaktadır. Şirket paydaşlarının şirketle ilgili en önemli bilgi kaynağı finansal raporlama olduğu için, KY'in etkinliğinin arttırılmasında finansal tablolar bir araç olarak kullanılabilir. Bu açıdan bakıldığında, KY ilkeleri etkin olarak uygulanması finansal raporlamanın kalitesinin arttırılması, dolayısı ile finansal raporlamanın güven kazanmasında çok önemli bir işlev görebilecektir.

3.3. Kurumsal Yönetimle İlgili Yaklaşımlar

Eğer şirket mülkiyeti birkaç sahip yöneticinin elinde yoğunlaşmışsa, detaylı KY prosedürlerine ihtiyaç olmadığı söylenebilir (Nobes ve Roberts, 2000: 30-31). Wang yapmış olduğu çalışmada sahip yöneticilik ile kaliteli gelir raporlaması arasında pozitif bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur (Wang, 2006: 622). Eğer mülkiyet büyük ölçüde tabana yayılmış geniş bir çevreyi ilgilendiriyorsa, yönetim ve mülkiyetin belirgin şekilde ayrılması ile ortaya çıkan problemlerin çözümü için ayrıntılı KY süreçlerine ihtiyaç duyulabileceği söylenebilir (Nobes ve Roberts, 2000: 30-31). Cuervo (2002) KY'i; yoğunlaşmış ortaklık olarak şirket kontrolünün büyük hissedarların elinde olduğu, büyük

hissedar kontrol sistemi (Kıta Avrupası sistemi-paylaşımçı yaklaşım) ve kurumsal yatırımcılar dışında ortaklığın dağıtık olduğu, şirket kontrolünün bağımsız üyelerin önemli rol oynadığı yönetim kurullarında olduğu, piyasa kontrol sistemi (Anglo-Saxon sistemi-hissedar yaklaşımı) olmak üzere ikiye ayrıldığı vurgulamaktadır (Kula, 2006: 40–41). KY mekanizmalarındaki farklılıkların bu noktadan kaynaklandığını söyleyebiliriz. Özellikle Finansal raporlama açısından bakıldığında her iki yaklaşımda da KY amacına ulaşabilmesi için finansal raporlama ile doğru dürüst bilgilendirmenin yapılması gereklidir.

Kaynak: Gillan, 2006:383

Şekil 1. Kurumsal Yönetim (Paydaş Yaklaşımı)

Modern KY anlayışı; anonim şirketlerin özellikle de halka açık şirketlerin kar elde etme ve ortaklara dağıtma geleneksel amacının yanında, hissedarlar başta olmak üzere müşteriler, tedarikçiler, sendikalar, yerel yönetimler, rakip şirketler, devlet, medya kuruluşları, sivil toplum örgütleri ve çalışanlar gibi tüm paydaşların haklarının korunması ve beklentilerinin karşılanarak onlarla iletişim kurulmasını önememektedir (Tuzcu, 2003: 3). Gillan tarafından geliştirilen Şekil 1, şirket ve onun KY'i için; şirketler sadece yönetim kurulları, yöneticiler, ortaklar ve kredi verenlerden oluşmamakta, bunların yanında; satıcılar, alıcılar ve çalışanlar gibi şirket yapısı ile ilişkili diğer katılımcıları da içermektedirler. Şirketin faaliyette bulunduğu piyasa, toplum, politik çevre, yasa ve diğer düzenlemeler de bu çerçeveye içerisine alındığında; Şekil 1 şirket üzerindeki paydaş yaklaşımını yansıtmaktadır (Gillan, 2006: 383). Benzer şekilde; Siebens (2002) göre KY, yönetim kurulunun hissedarların çıkarlarına en iyi şekilde nasıl hizmet edeceğini belirleyen anlayışından, tüm diğer paydaşların çıkarlarına nasıl hizmet edeceğini belirleyen anlayışına dönüşmüş olduğunu belirtmektedir (Kula, 2006: 30).

Anglo-Sakson Sistemi'nde KY'in gereği olarak hissedarların yönetimi denetleyebilmesi için şirkette olup bitenler hakkında gerçek bilgilere sahip olmalıdırlar ki, bu bilgileri hissedarlara ulaştırmada kullanılan en önemli ve yaygın yöntemlerden biri finansal raporlamadır. Hissedarlar bilgi sahibi olmadan denetim yapamayacaklarına göre finansal raporlamanın KY açısından önemi büyüktür. Yine Kıta Avrupası Sisteminde KY'in gereği olarak özellikle toplum tarafından şirketlerin denetlenebilmesi için toplumun şirket faaliyetleri hakkında bilgi sahibi olması gerekir ki bu bilgilendirme finansal raporlama ile kamuoyuna sunulmaktadır. Paydaşlar şirket hakkında karar alırken finansal raporlamanın sunmuş olduğu bilgilere dayanarak karar alabilmelidir. Bununla birlikte karar alırken temel dayanak olarak kullandıkları finansal tablolar gerçekleri yansıtmalıdır. Bu açıdan bakıldığında KY amacına ulaşabilmesi için kullanılan en önemli araçlardan biri finansal raporlamanın temel unsurunu oluşturan finansal tablolardır.

4. Finansal Raporlama ve Kurumsal Yönetim

KY, genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri ve denetim standartları başta olmak üzere yönetim alanında kabul edilen standartlarında şirketler tarafından uygulanmasını teşvik ederek (Uyar, 2004a: 160), finansal raporlamanın kalitesinin artırılmasına katkı sağlamaktadır. Bu durum, bilgi kullanıcılarının finansal raporlamaya olan güvenini arttıracaktır.

İyi KY, iyi finansal raporlamaya bağlıdır. Yönetim kurulu ve yatırımcılar doğru kararlar alabilmek için, doğru bilgiye ihtiyaç duyarlar. Yöneticiler ve yatırımcılar kendileriyle ilgili doğru bilgiler talep ettikleri zaman, iyi KY finansal raporlamayı geliştirir. KY başarısızlıkları durumunda, iyi raporlama ve KY için gerekli olan bilgilerin çok az bir kısmı raporlanacak, bunun sonucunda piyasa etkinliği düşecek, hisse senedi fiyat dalgalanmaları artacak ve muhasebe skandalları ortaya çıkmaya devam edecektir (Eccles, 2004: 11–13). Bu skandallar da finansal raporlamaya olan güveni zayıflatacaktır.

Üstünlük etkisi yaklaşımı; aile şirketlerinin fırsatçı bir şekilde şirket gelirlerini manipüle ederek, düşük kaliteli gelir raporlama yolunu seçerek diğer dışındaki hissedarların zenginliklerini sömürdüklerini öngörmesi; yetersiz KY ortaya çıkarabilecektir. Sıraya koyma etkisi yaklaşımı ise, aile şirketlerinin; saygınlıklarını korumak, işletmenin gelecek nesillere aktarılmasını sağlamak için; yüksek kaliteli gelir raporlama yolunu seçeceğini öngörmektedir (Wang, 2006: 620–623). Açık iletişim ve anlaşılır finansal tablolara sahip olan, daha şeffaf şirketlerin değerlendirilmesi, şirket dışındaki yatırımcılar açısından daha kolay yapılabilir. Böylece, yöneticilerin ve hissedarların görüşlerinin dikkate alındığı, piyasa ile anlaşılır ve güvenilir iletişim kurmuş olan bir şirketin, büyük ölçüde, yüksek kaliteli KY'e sahip olduğu düşünülür (Deshmukh vd., 2004: 43). Bu durum etkin KY yapılarının oluşturulması ve uygulanması, kaliteli finansal raporlama yapılması sonucunu doğuracak, dolayısı ile finansal raporlamanın güvenilirlik algılaması da olumlu yönde gelişecektir.

Şirket yöneticileri yönetim kurullarına başkanlık yaparak gündem ve yeni yönetim kurulu üyelerinin belirlenmesinde etkin olmamalı, bütün bu faaliyetler şirket dışından gelen bağımsız yöneticiler tarafından yerine getirilmelidir. Yönetim kurulu üyelerini yürüttükleri şirketin hisse senetlerine sahip olmaları yasaklanmalıdır (Imhoff, 2003: 122–123). Yönetim kurulu üye ve başkanlarının belirlenmesinde etkin rol alan şirket yöneticileri, finansal raporlama skandallarının ortaya çıkmasına

uygun bir ortam oluşturmak açısından katkı sağlamışlardır.

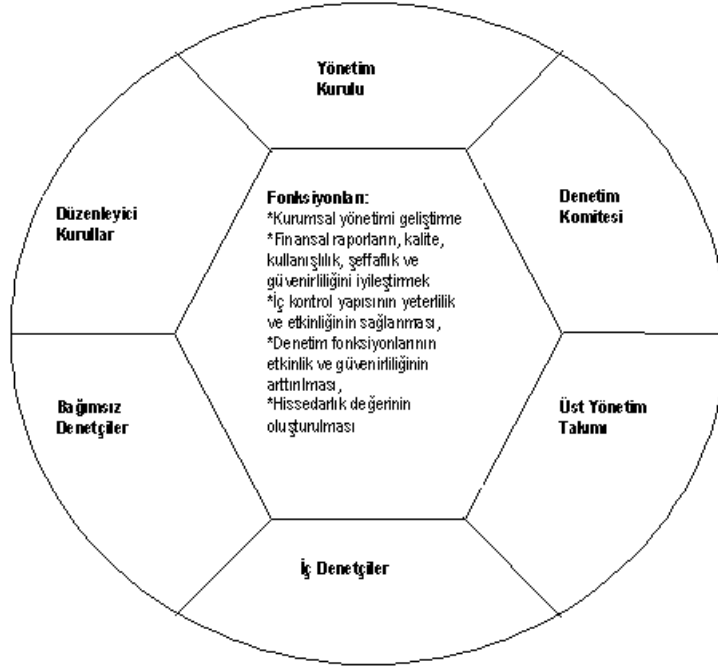
Sonuç olarak; finansal raporlama KY ilkelerinin uygulanması açısından iyi bir araç olarak kullanılabilir. Yukarıda bahsedilen KY ilkelerinden hesap verebilirlik ilkesinin hayata geçirilebilmesi için belli dönemlerde şirket faaliyetleri hakkında kamuoyunun aydınlatılması gerekir ki bu finansal raporlama ile sağlanabilir. Yine şeffaflık ilkesi gereği şirketin performans ve strateji beklentilerinin paydaşlar ile paylaşılması finansal raporlama araçları ile sağlanabilmektedir. Kurum içi ve kurum dışı çıkar çatışmalarının dengelenmesi için ve azınlık haklarının korunabilmesi için de ilgili grupların doğru bir şekilde bilgilendirilmeleri gerekir ki bu da yine finansal raporlama ile sağlanabilmektedir. Bu açıdan finansal raporlama bilgi asimetrisinin ortadan kaldırılmasına katkıda bulunarak, kaynakların etkin kullanılmasına hizmet edebilecektir. Finansal raporlamada yer alan bilgiler şirket içerisinde çeşitli süreçlerden geçerek gelmektedir. Bu süreçlerin de sağlıklı olması gerekir ki, bu durum şirketlerin KY ilkelerini benimsemiş ve KY sistemini oluşturmuş olmalarına bağlıdır.

4.1. Kurumsal Yönetimin Finansal Raporlama Güvenirliliğinin Arttırılmasındaki Rolü

KY uyumlaştırılmaları ile ilgili tüm çalışmaların temel amacı hisse senedi piyasasında “yatırımcılara güven telkin etmektir”. Küçük yatırımcıların, yatırımlarının büyük hissedarlar veya yöneticiler tarafından sömürüleceği algılamasına sahip olamayacağı şartların sağlanması ile sermaye piyasasına fon kaynak arzı artacak, şirketlerin sermaye maliyetleri düşecek, kaynak temininde süreklilik sağlanmış olacaktır (Kula, 2006: 186). Finansal tablo hilelerinin ortadan kaldırılması geleneksel olarak bağımsız denetçilerin rollerine bağlanmasına karşın, son yıllarda, finansal tabloların kalitesi, doğruluğu ve güvenirliliğinin sağlanması tüm KY sorumluluğuna bağlanmaya başlanmıştır (Rezaee, 2002: 123). Çünkü finansal raporlama süreci şirketin bütün birimlerinden etkilenmektedir. Doğal olarak finansal tabloların gerçekleri yansıtmaması açısından sorumluluk finansal raporlama sürecini etkileyen bütün birimlerin oluşturduğu yapı olması gerekir ki, bu da şirketin KY yapısıdır.

KY yatırımcıların güvenini artırmanın yanında ekonomik etkinlik ve verimliliğin artırılmasında önemli bir rol oynamaktadır. Üst yönetim takımı, yönetim kurulu, ortaklar ve diğer paydaşlar arasındaki ilişkiler seti ile ilgili olan KY, işletme hedeflerinin belirlenmesi ve bu hedeflere ulaşılması açısından çok önemli rol üstlenmektedir (Kula, 2006: 49). Etkin KY altında hissedarların değerlerini arttırmak için, üst yönetim takımı yönetim kuruluna, yönetim kurulu da hissedarlara hesap verebilir nitelikte yapılandırılmalıdır. KY, kredi verenler ve yatırımcıların şirketteki sermaye yatırımlarıyla ilgili risk değerlemesini yaparak, haklarını korumalıdır (Rezaee, 2002: 118).

Finansal tabloların kalite, doğruluk, şeffaflık ve güvenirliliğinin sağlanabilmesi tüm olarak KY sorumluluğunun yerleştirilmesine bağlıdır. KY, Şekil 2.'de görüldüğü gibi; finansal raporların doğruluğunu, kalitesini, şeffaflığını, güvenirliliğini artırıp; iç kontrol yapısının yeterlilik ve etkinliğinin sürekli gözetimini sağlayıp denetim fonksiyonlarının kalitesini arttırarak, şirketle ilgili tarafların çıkarlarının korunmasını sağlamaktadır (Rezaee, 2005: 289–290).

Kaynak: Rezaee, 2005: 290.

Şekil 2. Kurumsal Yönetim ve Fonksiyonları

2002 yılında McKinsey & Company tarafından yapılan "Global Investor Opinion Survey" araştırma sonuçları; yatırımcıların "iyi KY" uygulamalarına sahip olan şirketler hakkında daha fazla güven duyduklarını ortaya çıkarmıştır. Bhat vd. tarafından yapılan ampirik çalışma ile; "KY şeffaflığı"nın yatırımcı analistlerinin şirketlerle ilgili isabetli tahminleri üzerinde pozitif bir etkiye sahip olduğu saptanmıştır. Ayrıca finansal şeffaflık ile KY şeffaflığının ikame edilebileceği, yasal yaptırım gücü zayıf olan ülkelerde KY şeffaflığının daha büyük önem taşıdığı sonuçlarına ulaşılmıştır (Bhat vd., 2006: 716-731). İyi KY uygulamalarının finansal raporlama dolayısı ile finansal tabloların güvenilirlik algılamalarını olumlu yönde geliştireceği yaklaşımı bu çalışmalar ile de doğrulanmış olmaktadır. Bu nedenle Türkiye de dahil dünya çapındaki gelişmiş ve gelişmekte olan sermaye piyasalarına sahip ülkelerin çoğunda "KY indeksleri" oluşturulmuştur. Burada KY ilkeleri ile ilgili olarak şirketlerden istenen; "uygula, uygulamıyorsan açıkla" ilkesine uymalarının sağlanmasıdır.

Bağımsız denetçilerin şirket yöneticilerini, özellikle üst yöneticileri şirketle ilgili en önemli kişiler olarak düşünebilme olasılığında kaynaklanan tehlikenin anlaşılması KY alanında çok önemli gelişmelerin olmasını sağlamıştır. Bu durum, özellikle denetim komitesinin değişen gözetim rolü ile birlikte yönetimde yer almayan kişilerden oluşması gerekliliği için geçerlidir (Bingham vd., 2002: 10). Kamu Üst Gözetim Kurulu (POB) güvenilir finansal tablolar üretilebilmesi için, Kirk Panel (1994) olarak adlandırılan Panelde; şirket yönetim kurullarının öncelikli olarak hissedarlara karşı hesap verebilme sorumluluklarının farkına varmaları, bağımsız denetçilerin müşteri ve muhatap olarak şirket yönetim

kurullarını görmeleri ve bağımsız denetçinin şirket finansal raporlarının kalitesi konusunda dürüst bir iletişim geliştirmesi gereklilikleri vurgulanmıştır (Rezaee, 2002: 28).

4.2. Finansal Raporlamanın Güvenirliliğinin Arttırılmasında Kurumsal Yönetim Mekanizmaları'nın Kullanılması

Yöneticilerin yetkilerini kısıtlayarak hissedar servetlerinin yöneticilere transfer edilmesini engelleyen; yönetim kurulu, ücret komitesi, denetim komitesi, ileri derecede kamuyu aydınlatma, (Gürbüz ve Ergincan, 2004: 12) ortaklık yoğunlaşması gibi şirket içi ve şirketi düşmanca satın almaya yönelik tehditler, başansız yöneticilerin iş bulmasını engelleyecek yönetsel iş gücü piyasası ile hissedar haklarını tanımlayan, koruyan yasal düzenlemeler gibi şirket dışı KY mekanizmalarının mevcut olduğu düşünülmektedir (Kula, 2006: 33–34). Bununla birlikte Monks (2001) yapmış olduğu çalışmada, yayılmış mülkiyet yapısına sahip şirketlerin yoğun olduğu ABD de, yöneticilerin bu tür mekanizmaların koyduğu engelleri aşabileceklerini ortaya koymuştur (Gürbüz ve Ergincan, 2004: 12). ABD de özellikle Enron ve Andersen ile zirve noktasına ulaşan hileli finansal raporlama skandalları Monks'un bu bulgusunu doğrulamaktadır.

KY şirket yönetimindeki tüm birimlerin rollerini belirler ve bunlar arasında bir denge ve kontrol mekanizması sunar (Çolak, 2005: 5). Rose (2003) yönetimin mevcut ve potansiyel hissedarlar ile iletişiminin sağlanmasında, şirketle ilgili bilgilerin aktarılması açısından, yatırımcı toplantılarının çok önemli olduğunu, Karpoff vd. (1996) aktif hissedarlık ile hissedar önerilerinin hissedar-yönetici çatışmalarını azalttığını belirtmişlerdir (Kula, 2006: 37–39). Yönetim fonksiyonlarını üst yönetim takımı; gözetim fonksiyonlarını yönetim kurulu ve denetim komitesi; denetim fonksiyonlarını iç denetçiler ve dış denetçiler; izleme fonksiyonlarını sermaye piyasası kurulları, standart koyucular ve diğer düzenleyici kurullar; bilgi kullanım fonksiyonlarını, yatırımcılar, kredi verenler ve diğer paydaşların yerine getirdiği yapı, KY olarak ele alınmalıdır (Rezaee, 2002: 118–126). KY'in unsurları olarak da ele alınabilecek olan KY mekanizmalarının finansal raporlamanın güvenirliliğinin arttırılması açısından hangi fonksiyonları yerine getireceği aşağıda incelenecektir.

4.2.1. Genel Kurul

Hissedarların genel kurulda oy kullanmaları, hissedarlar ile yöneticiler arasındaki güç dengesinin önemli ölçüde belirlenmesini sağlar. Bununla birlikte, özel oy hakkı ve yönetim piramidi yapıları gibi uygulamalarla, "bir pay-bir oy" kuralının çiğnenmesi durumlarında; kontrol gücünü eline geçiren hissedarların gücünü azınlık hissedarlar üzerinde arttırması nedeniyle, KY kalitesinin azalacağı bir gerçektir. Azınlık hissedarlara kendi yönetim kurulu üyelerinin seçebilmelerine imkan tanıyan "birikimli oy kullanma yöntemi"nin tercih edilmesi gereklidir (Gürbüz ve Ergincan, 2004: 13–15). Monks'a (2001) göre yönetim kurulu üyelerinin seçimi ile hissedarların çıkarları güvence altına alınıyor gözükmesine rağmen, gerçekte; hissedarların nasıl oy kullanıp kullanmadıkları önemli olmaksızın, üst yönetim takımına yakın olanlar yönetim kurulu üyesi olarak seçilmekte olduğunu belirtmektedir (Kula, 2006: 36).

Sanayi ve ticaretin giderek çok hızlı bir şekilde gelişmesi, profesyonel bir meslek haline alan şirket yöneticiliği ve KY zorunluluğu; genel kurulun giderek şirket yönetimine fazla müdahale etmeyerek,

şirket kontrolünü neredeyse tamamen yönetim kuruluna bırakması sonucunu doğurmuştur (Paslı, 2005: 287). Sermayenin tabana yayılması ve ortak sayısının artmasıyla birlikte, şirketin ortakların çıkarları doğrultusunda yönetilmesini temin etmek sorumluluğunda olan yönetim kurulunun önemi giderek artmaktadır.

Türkiye'deki şirketler genelde imtiyazlı hisse senetleri ve pramit ortaklık yapısına sahip oldukları için, şirketi kontrol eden hissedarlar tarafından diğer ortakların mülksüzleştirilmesi riski yüksektir. Borsaya kayıtlı şirketler üzerine yapılan bir araştırmaya göre Türkiye'de ortakların ancak %4'ü genel kurul toplantılarına katılmaktadır (Kula, 2006: 140).

4.2.2. Yönetim Kurulu

Kamuya açık şirketlerde önemli bir KY mekanizması olan yönetim kurulunun rolü ve sorumluluğu özellikle finansal tablo hilelerinin ortaya çıkarılması ve önlenmesinde çok önemlidir (Rezaee, 2002: 126). Anderson ve diğerleri (2005) yapmış oldukları çalışmada; yönetim kurulları ile denetim komitelerinin etkinlik ve bağımsızlık dereceleri arttıkça, satış gelirleri ile ilgili bildirimlere piyasanın güvenin de artmakta olduğunu rapor etmişlerdir (Gillan, 2006: 386). Yönetim kurulu, ortakların çıkarları doğrultusunda şirketin yönetilmesi ve paydaşların özellikle de ortakların şirket hakkında doğru bilgilendirilmesi fonksiyonlarını üstlenmiştir. Bu açıdan finansal raporlamanın şirketin gerçek durumunu yansıtıp yansıtmamasından yönetim kurulunun da sorumluluğu vardır.

KY'ın iyileştirilmesi ile ilgili olarak Hopt (2002) tarafından ortaya atılan önerilere göre; yönetim kurulu üyelerinin ücretlerinin belirlenmesi ile ilgili prensipler genel kurul tarafından belirlenerek ödemelerde şeffaflık sağlanmalıdır. Yönetim kurulu üyelerinin sürekli eğitim almaları zorunlu kılınmalı ve üyelerin şirket yönetiminden bağımsız olması sağlanmalıdır (Kula, 2006: 185–186). Kaynak güvenilirlik teorisine göre; finansal raporlama sürecinde rol alması gereken yönetim kurulu üyelerinin “bağımsız” ve “bilgili-yeterli” olarak algılanmaları; finansal raporlamanın güvenilirliğini arttıracaktır.

KY anlayışının temellerini oluşturan OECD'nin ilkelerinden olan “pay sahiplerinin haklarının korunması”, “eşit işlem”, “ilgililerin menfaatlerinin gözetilmesi” ve “kamuyu aydınlatma” KY ilkeleri, aynı zamanda yönetim kuruluna yüklenmiş görevler niteliğindedir. Bu ilkelerin uygulanmasından yönetim kurulu sorumludur (Paslı, 2005: 288). Karar verici olan yönetimin kendi kişisel çıkarlarına ortaklarından daha fazla önem vermesi ile ortaya çıkan asıl-vekil çatışmasını ortadan kaldırmak veya azaltmak için; yönetimin stratejilerini onaylamak, faaliyet ve kararlarını izlemek yönetim kurullarının sorumluluğundadır (Eccles, 2004: 11). Yönetim kurulu; hissedarlara, kredi sağlayanlara, düzenleyici kurumlara ve genel olarak kamuya karşı; finansal tablolar aracılığı ile sunulan bilgilerin güvenilir olduğu konusunda sorumludur. Bu sorumluluğunu yerine getirirken denetim komitesinden yardım almaktadır (Demirbaş ve Uyar, 2006: 165). SPK, KY İlkelerinin vurguladığı temel noktalardan biri, sadece herhangi bir pay sahibi grubunun menfaatlerini temsil etmeyen, deneyim ve mesleki birikimine dayanarak ortaklığın menfaatlerini ön planda tutan bağımsız üyelerin, mümkün olduğunca daha fazla sayıda yönetim kurulunda yer alması gerekliliğidir. (TKYD ve Deloitte, 2007: 16)

4.2.3. Denetim Komitesi

Denetim komitesi bağımsız denetçi ile yönetim arasında bir sınır belirlemek amacıyla 20. yüzyıl

boyunca geliştirilmiştir bir yapıdır (Imhoff, 2003:118). Denetim komitesi, finansal raporlama sürecini izleyerek gerçeğe uygun finansal raporların üretilmesine olanak sağlamakta, muhtemel hata ve hilelere, yönetim başarısızlıklarına engel olmak suretiyle ortakların çıkarlarını korumakta, bağımsız dış denetim ve iç denetim çalışmalarını gözlemleyerek onlara yardımcı olmaktadır (Uyar, 2004b: 110). Yönetim kurulunun finansal raporlama süreci ile ilgili gözetim sorumluluğunu yerine getirmesinde yardımcı olmak amacıyla kurulmuş olan denetim komiteleri, yönetimden bağımsız olarak, yönetim kuruluna bağlı olarak görev yapar (Demirbaş ve Uyar, 2006: 149–150). KY'in önemli mekanizmalarından biri ihtiyatlı ve uyanık denetim komitesidir. Denetim komitesi, yönetim kuruluna finansal bilgi akışını sağlayan bir kanal olarak hizmet ederek ve yönetim kurulu ile şirket yönetimi arasındaki bilgi asimetrilerini azaltarak finansal tablo hilelerinin oluşmasını azaltabilir (Rezaee, 2002: 127). 1980'li yıllardan sonra A.B.D ve diğer bazı ülkelerdeki hileli finansal raporlama skandalları ile birlikte; yönetim kurulunun finansal raporlama süreci ile ilgili sorumluluklarının yerine getirilmesine yardımcı olmak, yönetim kurulu, iç denetim ve bağımsız denetimin etkinliğinin artırılması amacıyla, halka açık ve belirli büyüklükteki şirketlere denetim komitesi oluşturma zorunluluğu getirilmiştir (Yılancı, 2003: 25–30).

Turner (2002)'ye göre; bağımsız denetim ve finansal raporlamanın kalitesi hakkında denetim komitelerinin yatırımcılara hesap verebilirliğini arttırmak amacıyla, etkin KY uygulamalarının sağlanabilmesi için; ABD'de 2002 yılında Sarbanes-Oxley yasasını çıkarılarak yürürlüğe girmiştir (Gaynor vd., 2006: 874). Bu yasanın ilgili bölümüne (301-2002) göre; şirketin dış finansal raporlaması ile ilgili bağımsız denetçilerin görevlendirilmesi, ücretlendirilmesi, denetim faaliyetlerinin gözetimi ve yönetim ile bağımsız denetçi arasında finansal raporlama ile ilgili anlaşmazlıkların çözüme kavuşturulması konularında, denetim komitesine doğrudan sorumluluk verilmiştir (Klein, 2003: 346–347). Bağımsız denetçiler tarafsız ve yeterlilik kriterlerine uyan kişiler oldukları varsayıldığı için, kaynak güvenilirlik teorisine göre, denetim komitesi üyeleri bağımsız denetçilere güvenmek zorundadırlar (DeZort vd., 2003: 193). Denetim komitesinin finansal raporlama ile ilgili sorumluluklarında büyük artış olmuştur. KY ile ilgili düzenlemelerin ağırlık noktasını denetim komitesi ile ilgili düzenlemeler oluşturmaktadır. Esasen etkin KY'in sağlanmasında denetim komitesinin kritik bir rol üstlendiği ortaya çıkan yeni yaklaşım ve düzenlemelerde de görülmektedir.

Denetim komitesinin sorumlulukları; finansal raporlama sürecinin, doğruluğu, kalitesi ve güvenilirliğini, yönetim fonksiyonları ve finansal tabloların hazırlanması ile ilgili kararlara müdahale etmeden gözetlemek ve izlemektir (Rezaee, 2002: 127). Denetim komitesi üyeleri işletme yönetimi, iç denetçiler ve bağımsız denetçiler ile sürekli etkileşim içindedirler. Bu durum bağımsız denetçiler ile yönetim kurulu arasındaki iletişimi kolaylaştırmaktadır (Uzay, 2003: 76). Denetim komitesi işletmenin iç kontrol yapısının işletmenin gereklerine uygun bir biçimde işleyip işlemediği konusunda sürekli olarak inceleme yaparak sonuçları yönetim kuruluna aktarmalıdır (Bozkurt, 2000: 124). Denetim komitesi mali tabloların hazırlanması ve kamuoyuna açıklanmasını izler, yönetime raporlamaya ilişkin sorular sorar, işletmenin hileli finansal raporlama olasılığını değerlendirir (Demirbaş ve Uyar, 2006: 168–169).

Denetim komitesi üyelerinin çoğunluğunun işletme dışından oluşması ile bağımsızlık; gerekli muhasebe, finansman bilgi ve tecrübesine sahip olmaları ile yeterlilik (uzmanlık); özellikleri

kazandırılmış olacaktır (Uzay, 2003: 74). Klein (2002) yapmış olduğu çalışmada gelir manipülasyonu ile işletme dışından olan denetim komitesi üyesi oranı arasında negatif bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Yine Abbott (2002) tarafından yapılan bir çalışmada; bağımsız denetim komitesine sahip şirketlerin hileli finansal raporlama yapma olasılıklarının düşük olduğu belirtilmiştir (Klein, 2003: 348). Bununla birlikte, Stewart vd. tarafından Avustralya borsasına kayıtlı 400 şirket üzerinde yapılan bir araştırmaya göre, şirketlerin denetim komitesine sahip olmaları ile bağımsız denetim ücretlerinin yüksekliği arasında bir ilişki olduğu ortaya konmuştur. Yine aynı çalışmada; denetim komitesinin titizlikle çalışması yüksek kaliteli denetim talebini etkileyebileceği için, denetim komitelerinin toplantı yapma sıklığı ile daha yüksek bağımsız denetim ücreti arasında bir ilişki olduğu belirlenmiştir (Stewart ve Kent, 2006: 401). Jenkins yapmış olduğu çalışmada daha etkin denetim komitesi ve daha bağımsız denetçilerin yönetimin gelir manipülasyonlarını azaltacağını ortaya koymuştur (Jenkins, 2002: 48).

Türk hukukunda şirket hesaplarının denetlenmesi, şirket yönetiminin her çeşit faaliyet ve uygulamalarının incelenmesi görevi TTK ile denetim kuruluna verildiği için, Türkiye'deki işletmelerin organizasyon şemalarında denetim komitesi yasal zorunluluk olarak yer almamaktaydı (Uzay, 2003: 74–80). SPK'nın 2002 yılında yayınlamış olduğu tebliğ ile borsaya kayıtlı şirketlerin yönetim kurulları tarafından kendi üyeleri arasından seçilen en az iki üyeli denetim komitelerini oluşturmaları zorunluluğu getirilmiştir (SPK, 2007: 3).

Bütün bu çalışmalar; finansal raporlamaya güven kazandırılması açısından denetim komitelerinin çok önemli roller üstlenmiş olduklarını, denetim komitesi üyelerinin bağımsız ve uzman üyelerden oluşması hileli finansal raporlamayı azaltacağını göstermekte, dolayısı ile finansal raporlamanın güvenilirlik algılamasına olumlu yönde katkı yapabileceğini ortaya koymaktadır.

4.2.4. Üst Yönetim Takımı

Yöneticiler şirket paydaşlarından biri olarak kendi rolleri ile tüm paydaşların çıkarları için yasal ve ahlaki sorumluluklar arasındaki potansiyel çatışmaları yönetebilmelidirler (Tuzcu, 2003: 85). İşletme yönetimi yönetim kurulundan aldığı yetkiye dayanarak, şirket stratejilerini geliştirmek ve yönetmek, finansal kaynakları korumak, yasa ve düzenlemelere uymak, faaliyetlerde etkin ve etkinliği sağlamak, yeterli ve etkin bir iç kontrol sistemini teşkil etmek, güvenilir yüksek kaliteli finansal raporların oluşmasını sağlamak için eksiksiz bir muhasebe sistemi kurmak ve uygulamaktan sorumludur (Rezaee, 2002: 129). İç kontrol sistemi; tüm hata, hile ve israflara karşı koruma sağlamak; muhasebe verilerinin güvenilirliğini güvence altına almak; yönetim politikalarına uygunluğu sağlamak ve şirketin bütün bölümlerinin performans düzeylerini değerlendirmek için, bir organizasyon tarafından kullanılan bütün değerlemeleri içerir (Meigs ve Meigs 1992: 8). İç kontrol sistemi işletme faaliyetleri devam ederken dahi sürekli bir gözetimi gereklidir.

Mercer (2005) yapmış olduğu çalışmada, yönetim tarafından daha fazla gelecekle ilgili özellikle olumsuz haberlerin açıklanacak olması durumunun, yatırımcılar açısından yönetimin raporlama güvenilirliği üzerine olumlu etki sağlamakta olduğunu ortaya konmuştur. Fakat Uzun dönemde yatırımcılar yönetimin raporlama güvenilirliğini değerlendirirken daha çok, işletmenin finansal performansını dikkate alacakları için; bu durum kısa dönem için geçerlidir (Mercer, 2005: 723–724). Finansal raporlama ile ilgili en büyük sorumluluk, işletme yönetimine ait olduğu için, finansal

raporlamanın güvenilirliği üzerinde çok önemli etkiye sahiptir. Ayrıca bir şirkette etkin KY'in sağlanabilmesi başta işletme yönetimi tarafından, KY ile ilgili uygulamalara destek verilmesine bağlıdır. KY yapısı güçlendirildiği zaman, finansal raporlamanın güvenilirliği de güçlenecektir.

4.2.5. İç Denetim ve İç Denetçiler

İç denetim; bir organizasyonun operasyonlarını geliştirmek ve katma değer oluşturmak için dizayn edilen bağımsız ve objektif bir teminat ve danışmanlık faaliyetidir (IIA, 2006: 1). İç denetim faaliyetlerin verimliliği ve etkinliğini esas alır. İşletmede çalışanların tutum ve davranışlarını da izleyerek tavsiyelerde bulunur. İç denetim işletmedeki iç kontrolün test edilmesi ve etkinliğinin artırılmasını amaç edinir (Güçlü, 2007: 5). İç denetim ile iç kontrol birbiri ile karıştırılmamalıdır. İç kontrol; işlemlerin her aşamasında ve her aşamadaki işletme personeli tarafından uygulanabilen, işlemlerin doğruluğu ve finansal tabloların güvenilirliği konusunda makul bir güvence sağlamayı amaçlayan bir süreçtir. İç denetim ise benzer amaçları gerçekleştirmek amacıyla, periyodik olarak veya gerekli görüldüğünde, belirli özelliklere sahip profesyonel iç denetçiler tarafından, geriye dönük olarak yerine getirilen bir faaliyettir (Kaya ve Demiral, 2001: 83).

Carey vd. Avustralya borsasına kayıtlı 99 şirket üzerinde yaptıkları çalışmada iç denetimi outsourcing yapan şirketlerin %75'nin bağımsız denetçilerinden bu hizmeti almakta olduklarını ortaya çıkarmışlardır. İç ve dış denetim hizmetlerinin aynı denetçi tarafından sağlanması durumu çoğu kimse tarafından denetçi bağımsızlığına karşı potansiyel tehdit olarak algılanabilmektedir (Carey vd., 2006: 12-13). Denetim ve denetim dışı hizmetlerin eş zamanlı olarak aynı denetçiler tarafından yerine getirilmesi durumunun, denetçi bağımsızlığına zarar vereceği düşünülmektedir. Bu nedenle KY ile ilgili olarak yapılan düzenlemelerde hangi denetim dışı hizmetlerin bağımsız denetçi tarafından eş zamanlı olarak verilemeyeceği belirlenmiştir.

İç denetçiler genellikle işletmelerde uygunluk ve faaliyet denetimi yaparak bulguları bir rapor halinde tepe yönetimine sunarlar. Bununla birlikte, iç denetçiler genel olarak yönetim kuruluna bağlı olan denetim komitesine ya da genel müdüre karşı sorumlu olmalıdırlar (Bozkurt, 2000: 33–138). Baker ve Owsen (2002)'ye göre denetim komitesi tarafından atanması gereken iç denetim müdürü, denetim komitesine raporlama yapmalıdır (Demirbaş ve Uyar, 2006: 149–150). Şirketler iç denetim fonksiyonlarını ister dışardan gruplara yaptırsınlar (outsourcing) isterse kendi iç denetim departmanlarına yaptırsınlar finansal raporlamaya olan güvenin maksimum düzeye çıkarılabilmesi için, raporlamayı mutlaka denetim komitesine yapmalıdırlar (James, 2000: 42–43). Banka kredi departmanında çalışan personel üzerinde yapılan bir araştırma; finansal tablo hilelerinin engellenmesi ya da ortaya çıkartılmış olan hilelerin de raporlanması konusunda, denetim komitelerine raporlama yapan iç denetim departmanlarının, üst yönetime raporlama yapan iç denetim departmanlarına göre, daha olumlu olarak algılanmakta olduğunu ortaya koymuştur (James, 2003: 322). İç denetçiler üst düzey yöneticileri de kapsamak üzere her düzeydeki yöneticilerin görevleri ile ilgili performanslarını yönetim kurulu adına inceleyecekleri için (Ergin, 2006: 36), finansal raporlamaya olan güvenin artırılabilmesi için iç denetçiler tarafından raporlamanın denetim komitesine yapılması daha uygun olacaktır.

KY'in en önemli katılımcılarından olan iç denetçiler finansal tablo kullanıcılarının güvenlerinin

arttırılmasında önemli rol oynamaktadırlar. İç denetim departmanının güvenilirliğinin olumlu yönde geliştirilmesi, ilgili şirketin finansal raporlamasının algılanan güvenilirliği de olumlu yönde geliştirmiş olacaktır (James, 2004: 17). Bir işletmenin elamanı olarak çalışan iç denetçilerin bağımsız denetçiler kadar bağımsız olmaları beklenemez, fakat iç denetçilerin çalışmalarını yürütürken tarafsız olmaları beklenir. İç denetçilerin güvenilir olarak algılanmasında sadece tarafsız olmaları yeterli olmayıp aynı zamanda mesleki yeterliliğe sahip olmaları gereklidir (Bozkurt, 2000: 138). Bu durum Kaynak Güvenirlilik Teorisinin önermesini doğrulamaktadır. İç denetçilerin “tarafsız” ve “yeterli” olarak algılanması finansal tablolara olan güven algılamasını da olumlu yönde arttıracaktır.

4.2.6. Bağımsız Denetim ve Bağımsız Denetçiler

Bağımsız denetim, iyi KY’i destekleyen; yasalar, düzenlemeler ve yönetmelikleri de içerisine alan, birbiri ile bağlantılı olan geniş bir çerçevede ele alınmalıdır. Kaliteli bağımsız denetim, iyi liderlik, deneyimli yargılama, teknik yeterlilik, etik değerler, uygun müşteri ilişkileri, düzgün çalışma uygulamaları, etkin kalite kontrol ve inceleme süreçlerinin izlenmesi gibi birçok faktöre bağlıdır (Bingham vd., 2002: 6-9). Bağımsız denetçilerin KY yapısı içindeki rolü, denetlenmiş ve yayınlanmış finansal tabloların kalitesi, doğruluğu ve güvenilirliği hakkında makul bir güvence sağlamaktır. Bağımsız denetçilerden finansal tablo hilelerini ortaya çıkarmaları beklenir (Rezaee, 2002: 128–219). Ortaya çıkarılmış olan finansal tablo hilelerinin işletme üst yönetimi, yönetim kurulu ya da denetim komitesi dışındaki gruplara açıklanması, bağımsız denetçilerin sorumluluk kapsamında değildir; gizlilik, ahlaki ve yasal olarak uymak zorunda oldukları kurallar gereği bu tür açıklamalar yapamazlar (Erdoğan, 2002: 30). Üst yönetim takımı finansal tablo hilesi içinde yer almış ise, bağımsız denetçi, ortaya çıkarmış olduğu finansal tablo hilesini doğrudan denetim komitesine, yoksa yönetim kuruluna raporlamalıdır (Rezaee, 2002: 238–242). Üst yönetimin karışmış olduğu herhangi bir usulsüzlük durumunun yine üst yönetime rapor edilmesi hilelerin ortadan kaldırılmasına yardım etmeyebilir.

Denetçi bağımsızlığı problemlerinin çözüm yollarından bir tanesi de denetim firmalarının zorunlu rotasyona tabi tutulmasıdır. Rotasyon denetimin ve finansal raporlama sürecinin kalitesini birçok açıdan önemli ölçüde geliştirebilir (Imhoff, 2003: 124). Lu yapmış olduğu çalışmada; bağımsız denetçi değişikliklerinin, finansal tablolardaki potansiyel “olduğundan az gösterimler”i azaltmasına rağmen, potansiyel “olduğundan fazla gösterimler”i arttırmakta olduğu ve yeni gelen denetçinin denetim kalitesinin, önceki denetçinin denetim kalitesinden fazla olduğu, sonucuna ulaşmıştır (Lu, 2006: 581). Carey ve Simnett yapmış oldukları çalışmada; “denetçinin sürekli hale gelmiş (rutin) denetçi görüşü raporlama eğilimi” ve “neredeyse bütçede belirlenmiş gelir rakamlarının tam olarak tutturulması” faktörleri ile bağımsız denetimin kalitesi değerlendirildiğinde; uzun dönemli aynı bağımsız denetçi ile çalışmanın denetim kalitesini azalttığı sonucuna ulaşmışlardır (Carey ve Simnett, 2006: 674). Bununla birlikte rotasyona karşı çıkarlar, müşteri işletmeyi iyice tanımayan yeni denetçinin ek bir maliyete katlanmak zorunda olduğunu ileri sürmektedirler (Imhoff, 2003: 124). Ayrıca DeAngelo (1981) bir “öğrenme eğrisi” tanımlayarak denetçi rotasyonunun aksine sürekli denetçilerin karşılaştırmalı denetim kalitesi avantajına sahip olduklarını belirtmektedir. 1992 yılında hazırlanan Ryan Komisyon Raporu; denetimde sürekliliğin denetim risklerini azaltabileceğini belirtmektedir (Carey ve Simnett, 2006: 656). Zorunlu denetçi rotasyonunda, belirli bir zaman

diliminin sona ermesiyle, bütün şirketler yasal zorunluluk olarak denetçi değişikliğine gidecekleri için, değişikliğe gitmenin gerçek nedeni gizlenerek, "görüş satın alma"ya bir gizleme sağlanmış olabilecektir. Bu nedenle, zorunlu denetçi rotasyonu fonksiyonel olmayabilir (Lu, 2006: 563–564). Belirtilen gerekçeler ile denetçi rotasyonuna karşı çıkanlar olduğu gibi, denetçi rotasyonunu denetçi bağımsızlığını arttıracacağı düşüncesiyle taraftar olanlarda mevcuttur. Sarbanes-Oxley de olduğu gibi, yasal düzenlemeler denetçi rotasyonun gerekliliğini ortaya koymaktadır.

12.06.2006 Tarih ve 26196 mükerrer sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiş olan, Seri: X, No:22 Sayılı, "Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğ" in 3.Kısım, madde 6'ya göre; "bağımsız denetim kuruluşlarının en çok yedi hesap dönemi için şirketin denetim komiteleri tarafından belirlenerek, yönetim kuruluna sunulur, genel kurulunun onayından geçerek seçilir" (SPK, 2006: 14–15) hükmü getirilerek 5 yıllık rotasyon süresi 7 yıla çıkartılmıştır. Aynı Tebliğin 2. Kısım madde 13'e göre, bağımsız denetim kuruluşları ile bunların denetçileri ve personeli bağımsız denetim hizmeti verdikleri şirkete eş zamanlı olarak bedelli veya bedelsiz bazı denetim dışı hizmetleri veremeyeceği belirtilmektedir. Sarbanes-Oxley Kanununda, denetçilerin rotasyon gerekliliği söz konusuysen, SPK'nın düzenlemesinde denetim kuruluşlarının rotasyonu gerekli görülmektedir.

Cho vd. yapmış oldukları ampirik çalışma sonucunda; bağımsız denetçilerin, daha düşük önemlilik düzeyleri kullanarak yatırımcıların yanlış bilgilendirilmelerini önleyebileceklerini belirtmektedirler (Cho vd., 2003: 75). Önemlilik düzeyinin yüksek belirlenmesi daha az denetim çalışmasını gerektirdiği için, finansal tabloların hata ve yanlış bilgi içermesi olasılığını yükseltebilecek, düşük belirlenmesi ise daha fazla denetim çalışmasını gerektirdiği için finansal tabloların hata ve yanlış bilgi içermesi olasılığını düşürebilecektir. Önemlilik düzeyinin finansal bilgi kullanıcılarının perspektifinden belirlenmesi gerekirken, finansal bilgi kullanıcıları adına bağımsız denetçiler tarafından belirlenmektedir; burada bir çelişki gözükmesine rağmen şimdilik başkaca çözüm yolları uygulanabilir olarak görülmemektedir.

KY'de bağımsız denetçilerin rolü; yönetimin finansal raporlarının asıl olan yatırımcı ve kredi verenler ile aracı olan üst yönetim takımı arasındaki sözleşmeye dayalı ilişkiye uygun olarak hazırlandığı, hile ve hatalar nedeniyle oluşabilecek önemli yanlışlıklardan anındıldığı konusunda makul bir teminat sağlamasıdır (Rezaee, 2002: 130). Yatırımcılara sağlanmış olan bilgilerin bağımsız denetimden geçmiş olması güvenilirliğe en önemli katkıyı sağlamaktadır ki bu da etkin bir sermaye piyasasının en önemli unsurunu oluşturmaktadır (Bingham vd., 2002: 6). Yapılan bir çalışmada; uluslararası denetim firmaları ile bağlantılı olarak çalışan denetim firmalarının denetlemiş olduğu finansal tabloların, yerel denetim firmalarının denetlemiş olduğu finansal tablolara göre; yatırımcılar ve kredi verenler tarafından daha güvenilir olarak algılanmakta olduğunu ortaya koymuştur (Al-Omari, 1999: 32). Büyük denetim firmalarının kamuoyunda belirli bir prestiji olması ve yüksek dava risklerine maruz kalabileceği düşünüldüğü için, büyük denetim firmaları tarafından denetimden geçmiş finansal tablolara olan kamuoyu güveni daha yüksek çıkabilir.

5. Sarbanes-Oxley Yasası

Son zamanlarda önce A.B.D. ve ardından bazı Avrupa ülkelerinde, halka açık büyük şirketler, muhasebe kayıtları, dolayısıyla finansal raporlamadaki usulsüzlükler nedeniyle iflas ederek yatırımcıları büyük zararlara uğratmışlardır (Sayar, 2003: 13). Özellikle Enron ve WorldCom şirketlerinde ortaya çıkan muhasebe ve bağımsız denetim başarısızlıklarının ardından A.B.D.'de Temmuz 2002 tarihinde, halka açık şirketlerde muhasebe hizmetlerinin, finansal raporların ve bağımsız denetimin kalitesinin artırılması amacıyla Sarbanes-Oxley (SOX) yasası kabul edilmiştir (Gist vd., 2004:118). Bu yasa başta KY olmak üzere, kaliteli finansal raporlamanın ve denetim fonksiyonunun etkinliğinin geliştirilmesi için uygulamaya konulmuştur (Rezaee, 2004: 146). Yasa, denetçileri denetleme yasası olarak adlandırılabilir (Aysan, 2003: 7).

5.1. Sarbanes-Oxley Yasası İle İlgili Düzenlemeler

SOX yasasında; ilgili şirket hakkında kamuoyunun aydınlatılması, denetçi bağımsızlığının temin edilmesi ve KY ile ilgili önemli düzenlemeler yapılmıştır (Parlakaya, 2004: 111). A.B.D.'de SOX yasası ile yürürlüğe girmiş olan KY'le ilgili yeni düzenlemeler aşağıdaki gibi özetlenebilir (Monks ve Minow, 2004: 248);

- İcra direktörü (CEO) ve finansman sorumlu müdür (CFO) şirketin finansal raporlarının sermaye piyasası mevzuatına uyumlu olarak hazırlandığı konusunda kişisel olarak onay vermek zorundadırlar,
- Önemli olayların gerçek zamanlı olarak kamuya açıklanması,
- Denetim komitesi üyeleri ve bağımsız denetçiler için sıkı bağımsızlık standartlarına uyulması,
- Bağımsız denetçi ortağın düzenli olarak periyodik rotasyona tabi tutulması zorunluluğu,
- Şirket çalışan ve yöneticilerine borç para verilmesinin yasaklanması,
- Sermaye piyasası ile ilgili ihlallere artan cezai ve yasal sorumluluklar,
- Muhasebe mesleğinin gözetimi yapacak kamu ve özel birimlerin oluşturulması.

Yukarıda belirtilenlerin dışında, KY'le ilgili olarak SOX Yasası ile birlikte; bağımsız denetim şirketlerinin denetim dışı hizmetlerine sınırlamalar, şirketlerin iş etik kurallarını oluşturma zorunluluğu, periyodik raporlarla kamuya açıklanacak yükümlülüklerin artırılması, bilanço dışı işlemler ve önceden tahmin edilebilen finansal sonuçlar için daha sıkı kurallar benimsenmesi gibi yeni düzenlemeler getirilmiştir (Uyar, 2004a: 163). Bu düzenlemeler esas itibarıyla finansal raporlamaya olan güvenin artırılması amacıyla yapılmıştır. Finansal tablo kullanıcılarına, daha fazla güvence sağlamaktadır.

5.1.1. Denetçi Bağımsızlığının Geliştirilmesi ile İlgili Düzenlemeler

Finansal bilgi kullanıcılarının bağımsız denetçinin bağımsızlık özelliği ile ilgili algılamaları arttıkça finansal

raporlamaya olan güvenilirlik algılamaları da artmaktadır. Finansal tablolar için güvenilirlik algısının artırılması için, denetçilerin bağımsızlık özelliklerini arttıran düzenlemelerin yapılması gerekir.

SOX yasası, denetim standartlarının oluşturulması veya bu yetkinin AICPA gibi muhasebe kurumlarına devretme konusunda Halka Açık Şirketler Muhasebe Gözetim Üst Kuruluna (Public Company Accounting Oversight Board-PCAOB) yetki vermiştir. Denetim standartlarının oluşturulması, bunlara uyumun sağlanması, bağımsız denetçilerin izlenmesi, araştırılması, disiplin sağlanması PCAOB görevleridir (Rezaee, 2004: 143). Piyasada iş yapan bütün muhasebe şirketleri PCAOB'a kaydolmak zorundadır ve 100'den fazla halka açık şirketin düzenli olarak denetimini yapan her muhasebe şirketi de PCAOB tarafından yıllık olarak incelemeye tabidir (Klein, 2003: 352).

Özellikle A.B.D.'de ortaya çıkan finansal raporlama skandallarından sonra, denetim dışı ve denetim hizmetlerinin aynı denetim firması tarafından eş-zamanlı olarak yerine getirilmesi denetçinin bağımsızlığını zayıflattığı için, A.B.D.'de SOX Yasası ve SEC, Türkiye'de ise Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) düzenlemeleri ile yasaklamıştır (Aldoğan, 2005: 197). SOX Yasası denetim firmaları tarafından müşterilerine aynı zamanda verilebilecek denetim-dışı hizmetlere sınırlama getirmiştir. Bölüm 201 ne tür denetim-dışı hizmetlerin denetim firması tarafından aynı zamanda verilebileceğini, müşteri şirketin denetim komitesi onayı şartına bağlamıştır (Klein, 2003: 353). Ayrıca kamuya açık şirketler için, denetim komiteleri tarafından ön onay verilmiş olan bağımsız denetçiler tarafından verilecek tüm denetim ve denetim dışı hizmetlerin kamuya açıklanması gerekmektedir. Buna ek olarak, bağımsız denetim ve denetim dışı hizmetler için denetçiye ödenen toplam ücret tutarlarının kamuya açıklanması zorunluluk haline getirilmiştir (Gaynor vd., 2006: 874). Bütün bu düzenlemelerin temel amacı; finansal raporlamanın güvenilirlik algılamasının olumlu yönde geliştirilerek, yatırımcıların güvenlerini kazanıp, piyasa etkinliğinin sağlanmasıdır.

Periyodik denetçi rotasyonu ilk kez AICPA tarafından 1970'li yıllarda ABD de, borsaya kayıtlı şirketlerin bağımsız denetçilerini 7 yıldan sonra rotasyona tabi tutmaları zorunlu hale getirilmiş olup, SOX Yasası ile birlikte kamuya açık şirketler her 5 yılda bağımsız denetçilerini rotasyona tabi tutmak zorundadırlar (Carey ve Simnett, 2006: 655).

SOX Yasası'nda yer alan düzenlemeye göre; denetim şirketleri, muhasebe politikaları, genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri çerçevesinde şirket yönetimleri ile kararlaştırılmış olan uygulamalar ve yapılmış olan her türlü görüşme, iletişim hakkında denetim komitesine rapor vermek zorundadırlar (Parlakaya, 2004: 109). İşletme üst yönetimin bazı icralarına onay veren yönetim kurulu yerine, tamamen icrada görev almayan bağımsız üyelerden oluşan denetim komitesini muhatap kabul ederek; bağımsız denetçilerin raporlamayı doğrudan denetim komitesine yapmaları; denetçilerin bağımsızlıklarını arttıracaktır.

5.1.2. Kurumsal Sorumluluk Kapsamındaki Düzenlemeler

Finansal tabloların gerçeğe uygun bir şekilde hazırlanmasından yönetim sorumludur. Finansal tablo kullanıcılarının tabloları hazırlayanların dürüst davranacaklarına olan güvenleri şirket yönetimine bir sorumluluk yüklemekte, şirket muhasebecilerinin raporlama sürecinde etik davranmalarını

gerektirmektedir (Needles vd., 1999: 223). SOX Yasası ile özellikle şirketlerin üst düzey finans yöneticileri için, ilgili mevzuata tam olarak uyum ve yönetimde dürüstlüğün sağlanması, kamuya açıklanan bilgilerin doğru, dürüst, yeterli, anlaşılabilir olması ve zamanında sunulmasını sağlamak amacıyla bir takım etik kuralların oluşturulması da amaçlanmaktadır (Parlakaya, 2004: 109).

SOX yasasına göre halka açık borsaya (SEC) kayıtlı şirketler yıllık finansal raporlarına iç kontrol raporlarını ekleyecekler. Bu raporlar, finansal raporlama için iç kontrol ve prosedürlerinin yeterliliği konusunda yönetimin sorumluluğunun ne olduğunu belirtmelidir (Rezaee, 2004: 143–144). İç kontrol raporu; yıllık raporlamanın bir parçası olarak sunulması gereken ve bağımsız denetçinin de onayını gerektiren bir evraktır (Gist vd., 2004:118). İşletmenin iç kontrol sisteminin hileli finansal raporlamanın önlenmesi, aktiflerin korunması ve iç kontrol sistemindeki zayıf noktaların önceden haber verilmesini sağlayan bir yapıya sahip olduğu konusunda güvence sağlamak amacıyla bağımsız denetçiler daha fazla rol aldığı zaman müşteri işletmelere ve diğer finansal tablo kullanıcılarına daha iyi hizmet vermiş olmaktadır (Walker, 2002: 20). Gist vd. tarafından yapılan çalışmada, yönetim tarafından iç kontrol raporunun hazırlanması halinde, bağımsız denetçiler ile finansal tablo kullanıcıları, ilgili şirketin iç kontrol yapısının hatalı ve yanlış finansal tablolar üretilmesini önleyebileceği algılamasına sahip olduklarını ortaya koymuştur (Gist vd., 2004:124). Bu algılama finansal tablolara olan güveni arttıracaktır. İşletmelere düzgün bir iç kontrol sisteminin kurulması sorumluluğu halihazırda işletme yönetimlerine ait idi, iç kontrol raporu ile yöneticilerin bu sorumluluklarını ne şekilde yerine getirdiklerini yazılı olarak taahhüt etmeleri, etkin iç kontrol sistemlerinin kurulmasına ve güvenilir finansal tablolar üretilmesine katkı sağlayacaktır.

5.1.3. Denetim Komitesi

Sermaye ve bilgi birikimi bilgi teknolojilerindeki gelişmeler ile birleştiği zaman, çok ortaklı şirketlerin sayısında artış olmuş, bu gelişmelere paralel olarak yönetim kurulunun yerine getirmesi gereken sorumluluklarındaki artış nedeniyle, yönetim kurulunun fonksiyonlarını etkin olarak yerine getirmesine yardımcı olmak amacıyla çeşitli komiteler oluşturulması ile ilgili düzenlemelere gidilmiştir. SOX Yasası ile de yönetim kurullarının fonksiyonlarını daha iyi yerine getirebilmelerini sağlamak amacıyla, çeşitli komiteler oluşturulmaları gerekliliği belirtilmiştir. KY'le ilgili olarak yapılan yeni düzenlemelerin odak noktasını denetim komitesi oluşturmuştur. Finansal raporlama sürecinin ve finansal tabloların güvenilirliğinin artırılması ile ilgili olarak denetim komitesinin sorumlulukları vurgulanmıştır.

SOX Yasası'na göre denetim komitesi, bir şirketin finansal raporlama ve denetim sürecinin izlenmesi amacıyla yönelik olarak genel kurul üyeleri tarafından, kendi üyeleri arasından oluşturulan bir komite veya benzeri yapı olarak tanımlanmıştır (Uyar, 2004b: 111). Bir yönetim mekanizması olarak denetim komitesi; yönetim, bağımsız denetçi ve iç denetçiler arasındaki iletişimi kolaylaştırarak ve izleyerek finansal raporlama sürecinin güvenilirliğini arttırabilir (Zain ve Subramaniam, 2005: 9). SOX Yasası, denetim komiteleri ve onların bağımsız denetçilerle olan ilişkileri konusunda çok önemli KY reformu yapmıştır (Miller ve Pashkoff, 2002: 36). Yasa ile birlikte, bağımsız denetçinin tutulması, işine son verilmesi ve denetim ücretinin belirlenmesinden denetim komitesi sorumludur (Eccles, 2004: 11). Bu noktada, denetçi muhatap olarak denetim komitesini görecektir ve raporlamayı şirket yönetimine değil doğrudan denetim komitesine yapacaktır. Yine ilgili şirket yönetimi, denetim

komitesinin bağımsız denetçi ve müşavirlerin ücretlerini ödemek için ihtiyaç duyduğu parasal kaynağı temin etmek zorundadır (Miller ve Pashkoff, 2002: 36). Denetim komitesinin muhasebe ve raporlama sürecindeki rolü, özellikle finansal raporlama sürecine güvenilirlik kazandırmak açısından önemli olduğu için, SOX Yasası'nda da bu konuyla ilgili ayrıntılı düzenlemeler yapılmıştır.

6. Sonuç

Yapılan literatür incelemesi sonucunda finansal raporlamanın güvenilirliği ile şirketlerin kurumsal yönetim uygulamaları arasında bir bağlantı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. 1990'lı yıllar sonrasında ortaya çıkan muhasebe skandalları ile güven kaybına uğrayan finansal raporlamaya güvenin yeniden inşa edilebilmesi için etkin kurumsal yönetim uygulamalarının gerekliliği görüşünde birleşilmektedir. A.B.D.de 2002 yılında yürürlüğe girmiş olan SOX Yasası başta olmak üzere, uluslararası düzeyde KY ile ilgili düzenlemeler yapılmıştır. Bu çalışmada incelenmiş olan bilimsel araştırmaların çoğunun bulguları; yapılan bu düzenlemelerin çok büyük bir kısmını destekler nitelikte olduğu anlaşılmıştır.

Son yıllarda yönetim kurulunun görev ve fonksiyonlarındaki artış nedeniyle; finansal raporlama sürecinin gözetim sorumlulukları, yönetim kurulunun icrada yer almayan bağımsız yönetim kurulunun bağımsız üyelerinden oluşan denetim komitesine devredilmiştir. Yine KY düzenlemeleri gereği; denetim komitesi üyeleri işletme yönetiminden bağımsız, icrada yer almayan üyelerden oluşturulmalıdır ki, işletme yönetiminin iddialarından ibaret olan finansal raporlama sürecinin gözetim sorumluluğunu etkin bir şekilde yerine getirebilsin. Denetim komitesi yönetim kuruluna bağlı olarak çalışarak, raporlamayı yönetim kuruluna yapmalıdır. Denetim komitesi işletme yönetimi, yönetim kurulu, iç denetçiler ve bağımsız denetçiler ile sürekli iletişim içinde olan ve finansal raporlamanın güvenilirliğini arttırmak için gerekli olan bilgi asimetrisini ortadan kaldıran önemli bir fonksiyonu üstlenmiştir. Bu açıdan finansal raporlamanın güvenilirliğinin artırılması için KY ile ilgili olarak incelediğimiz literatür ve yasal düzenlemelerin ağırlık noktasını denetim komitesinin oluşturduğu görülmüştür.

Finansal raporlama işletme yönetiminin iddialarından oluştuğu için kaliteli finansal raporlamanın yapılmasından yönetim sorumludur. İşletme yönetimi, işletmeyi belirleyen amaçlar doğrultusunda belirli kurallara uygun olarak yönetebilmek, işletme varlıklarının korunmasını sağlamak, muhasebe verilerinin doğruluğunu sağlamak için kendisine bağlı olarak çalışan bir iç kontrol sistemini oluşturmak zorundadır. İç denetim fonksiyonunu yerine getiren iç denetçiler; iç kontrol sisteminin bir parçası olarak düşünülerek, iç kontrol sisteminin etkin işleyip işlemediğini, işletme varlıklarının korunup korunmadığı konularında denetim yaparak rapor halinde üst yönetime sunmaktadırlar. Fakat etkin KY sağlanarak finansal raporlamanın güvenilirliğine olumlu katkı yapmak için; iç denetim fonksiyonunun işletme dışından (outsourcing) sağlanması ve iç denetim raporunun işletme üst yönetimine değil doğrudan denetim komitesine yapılması önerilmektedir.

Bağımsız denetim finansal raporlamaya güvenilirlik kazandırmak açısından en önemli safhalardan birini oluşturmaktadır. KY açısından, bağımsız denetimin amacı, mali tabloların önemli düzeylerdeki hata hile ve yanlışlıklardan arındırıldığı konusunda yatırımcılar, kredi verenler ve diğer paydaşlara makul bir güvence sağlamaktır. Şirket dışındakilere finansal tablolar aracılığıyla önemli ölçüde doğru

bilgi akışını sağlayarak; işletme yönetimi ile diğer paydaşlar özellikle ortaklar arasında olan bilgi asimetrisinin ortadan kaldırılmasına katkı sağlayarak asıl-vekil çıkar çatışması sorunun çözümünde de etkili rol oynarlar.

KY etkin bir şekilde işletilmesi ile; yönetim kurulu, denetim komitesi, işletme yönetimi, iç denetim, bağımsız denetim gibi KY mekanizmaları finansal tabloların sadece işletme yöneticilerinin istediği şeyleri gösteren "sihirli aynalar" olarak algılanmasından kurtararak, işletmenin gerçek durumunu yansıtan "gerçek aynalar" olarak algılanmasını sağlayarak; finansal raporlamanın güvenilirlik algılaması olumlu yönde geliştireceği beklenmektedir.

Bu çalışma, KY'le ilgili düzenlemelerin finansal raporlamanın güvenilirliği üzerine etkisini ortaya koymaya çalışan bir literatür incelemesidir. Makalenin, konuyla ilgili uygulamalı çalışmalara yardımcı olacağı düşünülmektedir. Finansal raporlamaya olan güvenin artırılması amacıyla yapılmış olan KY ile ilgili düzenlemelerin her birinin; mali tablo kullanıcılarının finansal raporlamaya olan güven algılamalarına olan etkisini ortaya koyan anket çalışmaları (saha araştırmaları) yapılabilir. KY ile ilgili düzenlemelerin her biri ayrı bir değişken olarak ele alınıp, çoklu regresyon kullanılarak, finansal raporlamanın güvenilirlik algılaması üzerine olan etkileri test edilebilir.

Kaynakça

- Aksoy, Tamer (2004) "AB İle Uyum Sürecinde Türkiye İçin Çıkanlacak Dersler", ASMMMO Bülteni, 14 (154), 18–23.
- Aldoğan, M. Mehtap (2005), "The Impact of Non-Audit Services on Institutional Investors' Perception of Auditor Independence: Evidence From Turkey", Öneri, 6 (24), 197–201.
- Al-Omari, Ahmad M., Yousef F. Jahmani ve Anwar Y. Salimi (1999), "Perceptions of Accounting Information Users About the Type of Audit Firm: The Case of Jordan", International Journal of Commerce & Management, 9 (1–2), 20-34.
- Aysan, Mustafa A. (2003), "Muhasebe Mesleği Sınavdan Geçiyor", Muhasebe ve Finansman Dergisi, (17), 6–10.
- Başaran, Cansen (2003), "Finansal Raporlama Uygulamalarında Uluslar Arası Standartlara Geçiş", TÜSIAD, İstanbul: Lebib Yalkın Yayınları ve Basım İşleri A.Ş., 16.
- Bhat, Gauri, Ole-Kristian Hope ve Tony Kang (2006), "Does Corporate Governance Transparency Affect The Accuracy of Forecasts?", Accounting & Finance, 46 (5), 715–732.
- Bingham, Tony ve Diğerleri (2002), "Audit Quality", England: The Audit and Assurance Faculty of the Institute of Chartered Accountants in England & Wales (ICAEW), http://www.icaew.co.uk/viewer/index.cfm?AUB=TB21_75875, (Erişim: 14.03.2006).
- Bozkurt, Nejat (2000), Muhasebe Denetimi, 3.Baskı, İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım Ltd., Şti.
- Carey, Peter, Nava Subramaniam ve Karin Chua Wee Ching, (2006), "Internal Audit Outsourcing In Australia", Accounting & Finance, 46 (1), 11–30.
- Carey, Peter ve Roger Simnett (2006), "Audit Partner Tenure and Audit Quality", The Accounting Review, 81 (3), 653–676.
- Cho, Seong-Yeon ve Diğerleri (2003), "Measuring Stockholder Materiality", Accounting Horizons, (Supplement), 17, 63–76.
- Çetiner, Ertuğrul ve Mikail Erol, (2007), "Kurumsal Yönetim ve Kurumsal Yönetimin Aile Şirketlerinde Uygulama Düzeyinin Belirlenmesine Yönelik Ampirik Bir Çalışma", Muhasebe ve Denetime Bakış, 6 (21), 17–33.
- Çolak, Ender (2005), "Kurumsal Yönetim Uyum ve Raporlama", www.spk.gov.tr (Erişim: 26.08.2005).
- Demirbaş, Mahmut ve Süleyman Uyar (2006), Kurumsal Yönetim İlkeleri ve Denetim Komitesi, 1.Basım, İstanbul: Güncel Akademi.
- Deshmukh, Sanjay, Keith M. Howe ve Carl Luft, (2004), "Stock Options Expensing and Corporate

Governance”, *Strategic Finance*, 86 (1), 41–44.

DeZort, F. Todd, Dana R. Hermanson ve Richard W. Houston (2003), “ Audit Committee Member Support for Proposed Audit Adjustments: A Source Credibility Perspective”, *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 22 (2), 189–205.

Eccles, Robert G. (2004), “Hopes and Fears for Financial Reporting and Corporate Governance”, *Balance Sheet*, 12 (2), 8–13.

Erdoğan, Nurten (2002), “Hileler Karşısında Denetçinin Sorumluluğu ve SAS.No.82”, *Muhasebe ve Denetime Bakış*, 2 (6), 17–33.

Ergin, Hüseyin (2006), *Denetim, Kütahya: Ekspres Gazetecilik ve Madencilik Ltd. Şti.*

Fraser, Lyn M. ve Aileen Omiston, (1998), *Understanding Financial Statements*, Fifth Edition, New Jersey: Prentice-Hall Inc.

Gaynor, Lisa Milici, Linda S. Mcdaniel ve Terry L. Neal (2006), “The Effects of Joint Provision and Disclosure of Nonaudit Services on Audit Committee Members’ Decisions and Investors’ Preferences”, *The Accounting Review*, 81 (4), 873–896.

Gillan, Start L. (2006), “Recent Developments in Corporate Governance: An Overview”, *Journal of Corporate Finance*, 12 (3), 381–402.

Gist, Willie E., Guy McClain ve Trimbak Shastri (2004), “User Versus Auditor Perceptions of the Auditor’s Report on Internal Control: Readability, Reliability and Auditor Legal Liability”, *American Business Review*, 22 (2), 117–129.

Güçlü, Faruk (2007), *Muhasebe Denetimi İlkeler ve Teknikler*, 2. Baskı, Ankara: Detay Yayıncılık.

Gürbüz, Ali Osman ve Yakup Ergincan (2004), *Kurumsal Yönetim Türkiye’deki Durumu ve Geliştirilmesine Yönelik Öneriler*, 1.Basım, İstanbul: Literatür Yayıncılık.

IIA (The Institute of Internal Auditors) (2006), *Definition of Internal Auditing*, http://www.theiia.org/index.cfm?doc_id=123 (Erişim: 16.12.2006).

Imhoff, Eugene A. (2003), “Accounting Quality, Auditing, and Corporate Governance”, *Accounting Horizons (Supplement)*, 17, 117–128.

James, Kevin Lamont (2000), “The Effects of Internal Audit Outsourcing on Financial Statement Users’ Confidence in Their Protection From Fraudulent Financial Reporting”, *Yayınlanmamış Doktora Tezi, A Dissertation Presented For The Doctor of Philosophy Degree The University of Tennessee, Knoxville.*

James, Kevin L. (2003), “ The Effects of Internal Audit Structure on Perceived Financial Statement Fraud Prevention”, *Accounting Horizons*, 17 (4), 315–327.

- James, Kevin L. (2004), "Structuring Internal Audit Reporting to Enhance User Confidence", *Internal Auditing*, 19 (1), 17–20.
- Jenkins, Nicole Thome (2002), "Auditor Independence, Audit Committee Effectiveness, and Earnings Managements", Yayınlanmamış Doktora Tezi, A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for The Doctor of Philosophy Degree in Business Administration in the Graduate College of the University of Iowa, Iowa.
- Kaya, Aslan ve Halit Demiral (2001), "Vergi İncelemelerinde İşletmelerin İç Kontrol Sistemlerinden Yararlanma Olanakları", *Muhasebe ve Denetime Bakış*, 1 (3), 81–89.
- Klein, April (2003), "Likely Effects of Stock Exchange Governance Proposals and Sarbanes–Oxley on Corporate Boards and Financial Reporting", *Accounting Horizons*, 17 (4), 343–355.
- Kula, Veysel (2006), Kurumsal Yönetim Hissedarların Korunması Uygulamaları ve Türkiye Örneği, 1. Basım, İstanbul: Papatya Yayıncılık.
- Lu, Tong (2006), "Does Opinion Shopping Impair Auditor Independence and Audit Quality?", *Journal of Accounting Research*, 44 (3), 561–583.
- Meigs, Robert F. ve Walter B. Meigs (1992), *Financial Accounting*, seventh Edition, New York: McGraw-Hill, Inc.
- Mercer, Molly (2005), "The Fleeting Effects of Disclosure Forthcomingness on Management's Reporting Credibility" *The Accounting Review*, 80 (2), 723–744.
- Miller, Richard I. ve Paul H. Pashkoff (2002), "Regulations Under The Sarbanes-Oxley Act" *Journal of Accountancy*, 194 (4), 33–36.
- Monks, Robert A.G. ve Nell Minow (2004), *Corporate Governance*, Third Edition, United Kingdom: Blackwell Publishing.
- Needles, Belverd E. ve Diğerleri (1999), *Principles of Financial Accounting*, Boston: Houghton Mifflin Company.
- Nobes, Christopher ve Alan Roberts (2000), "Towards A Unifying Model of Systems of Law, Corporate Financing, Accounting and Corporate Governance", *Australian Accounting Review*, 10 (1), 26–34.
- OECD ve TKYD (2005), Kurumsal Yönetim İlkeleri, <http://www.tkyd.org/docs/oecd2004.pdf> (Erişim: 7.4.2007).
- Parlakaya, Raif (2004), Özel Amaçlı Girişimlere İlişkin Muhasebe Sorunları, 1. Basım, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Paslı, Ali (2005), Anonim Ortaklık Kurumsal Yönetimi- Corporate Governance, 2. Baskı, İstanbul: Çağa Hukuk Vakfı Yayınları.

Rezaee, Zabihollah (2002), *Financial Statement Fraud Prevention and Detection*, New York: John Wiley & Sons. Inc.

Rezaee, Zabihollah (2004), "Restoring Public Trust In The Accounting Profession By Developing Anti-Fraud Education, Programs, and Auditing", *Managerial Auditing Journal*, 19 (1), 134–148.

Rezaee, Zabihollah, (2005), "Causes, Consequences, and Deterrence of Financial Statement Fraud", *Critical Perspectives on Accounting*, 16 (3), 277–298.

Sayar, Zafer (2003), "Finansal Raporlama Uygulamalarında Uluslar Arası Standartlara Geçiş", TÜSİAD, İstanbul: Lebib Yalkın Yayınları ve Basım İşleri A.Ş., 13.

SPK, Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Hakkında Tebliğde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliği, Seri X, No:19, Kasım 2002, Madde 3. <http://www.spk.gov.tr> (Erişim: 8.1.2007).

SPK, Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğ, Seri:X, No:22, 3.Kısım, Madde 6, 2006, http://www.spk.gov.tr/teblig/files/SeriX_No22.pdf (Erişim: 12.03.2007)

Stewart, Jenny ve Pamela Kent (2006), "Relation Between External Audit Fee, Audit Committee Characteristics and Internal Audit", *Accounting & Finance*, 46 (3), 387–404.

Tuzcu, M. Arcan (2003), "Halka Açık Şirketlerde Kurumsal Yönetim Anlayışı İMKB–100 Örneği", Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi S.B.E. İşletme Anabilim Dalı.

Türkiye Kurumsal Yönetim Demeği ve Deloitte (2007), "Nedir Bu Kurumsal Yönetim?,Kurumsal Yönetim Serisi", <http://www.tkyd.org/docs/nedirbukurumsalyonetim.pdf> (Erişim: 7.5.2007).

Türkiye Kurumsal Yönetim Demeği ve Deloitte , Kurumsal Yönetimin Anonim Ortaklıklarda Yansımaları, Kurumsal Yönetim Serisi, 2007, <http://www.tkyd.org/docs/02Kurumsalyonetiminanonimortakliklardayansimalari.pdf> (Erişim:7.5.2007)

Uyar, Süleyman (2004a), "Kurumsal Şeffaflığın Sağlanmasında Kurumsal Yönetim Anlayışının Önemi, Mali Çözüm, 14 (66), 155–163.

Uyar, Süleyman (2004b), "Denetim Komitesi Oluşumunu Etkileyen Düzenlemelerin Değerlendirilmesi", *Muhasebe ve Denetime Bakış*, 4 (12), 109–127.

Uzay, Şaban (2003), "İşletmelerde Denetim Etkinliğini Sağlamada Denetim Komitesinin Rolü ve Türkiye'de Uygulanabilirliği", *Muhasebe ve Denetime Bakış*, 3 (8), 71–82.

Walker, David M. (2002), " Protecting the Public Interest, Selected Governance, Regulatory Oversight, Auditing, Accounting, and Financial Reporting Issues", United State General Accounting Office, <http://www.gao.gov/new.items/d02483t.pdf> (Erişim: 26. 8. 2005).

Wang, Dechun (2006), "Founding Family Ownership and Earnings Quality", *Journal of Accounting Research*, 44 (3), 619–656.

Yılanç, Münewer (2003), “Denetim Komitesinin İç Denetim Etkinliğini Sağlamadaki ve Hileleri Önlemedeki Rolü”, Muhasebe ve Denetime Bakış, 3 (8), 23–33.

Zain, Mazlina Mat ve Nava Subramaniam (2005), Internal Auditors' Perceptions on Audit Committee Function and Effectiveness: Some Malaysian Evidence, (t.y.) http://www.gu.edu.au/school/gbs/afe/symposium/proceedings/zain_subramaniam.pdf (Erişim: 26.08.2005).